

AGRESYVAUS ELGESIO RIZIKOS VEIKSNIAI

Parengta pagal mokslinio žurnalo „Visuomenės sveikata“ straipsnį.

Autoriai: Algirdas Juozulynas, Antanas Jurgelėnas, Laura Narkauskaitė, Algirdas Venalis.

Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Inovatyvios medicinos centras, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutas, Higienos institutas

Mūsu šālies mokslininkai teigia, kad agresyvaus elgesio priežasčių yra gana daug:

- ▶ nepakankamas tēvų rūpinimasis vaiku
- ▶ finansinēs problemas šeimōje
- ▶ kitų šeimōs narių nusikalstamas elgesys
- ▶ motinos amžius vaikui gimus
- ▶ šeimōs netekimas
- ▶ vaiko nesēkmēs mokykloje ir kt.

AGRESIJĄ DAŽNIAUSIAI LYDI:

- ▶ fizinės jėgos panaudojimas
- ▶ nuostolių, žalos darymas
- ▶ kenkimas kitam žmogui ar tam tikram objektui.

Kartais agresyvus elgesys neturi motyvacijos, konkretaus pagrindo ir yra vedamas neaiškių žmogaus vidinių nuostatų, polinkių.

Kodēl vaikui būdingas agresyvus elgesys? Kas lemia paauglio negatyvią elgseną, nukrypimą nuo visuotinai priimtinių normų?

Viena aišku, kad dažniausiai tokiame elgesiui įtakos turi visas kompleksas veiksnų.

I RIZIKOS VEIKSNYS

- Dabartiniai moksliniai tyrimai atskleidžia, kad paveldimumas iš tiesų gali turėti įtakos prigimtiniam polinkiui į agresyvumą. Kaip rodo anglų mokslininkų tyrimai, apie 40% tų, kurių tėvų praeitis siejama su kriminaliniais nusikaltimais, ir patys buvo teisiami, ir tik 13% teisiamųjų tėvai nebuvo nusikaltėliai.

2 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Psichopatologiniai požymiai – nustatyta, kad bet kokio psichikos sutrikimo buvimas didina tikimybę, jog 17–18 metų paaugliai smurtaus dažniau nei bendraamžiai.
- ▶ Dėmesio ir hiperaktyvumo sutrikimas yra pripažįstamas kaip dažnas, kartu su agresyviu elgesiu esantis sutrikimas.
- ▶ Tyrimais įrodyta, kad emocinė būseną ir nuotaikos sutrikimai susiję su agresyviu elgesiu.

3 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Jauni žmonės su kraštutiniu (labai aukštu ar labai žemu) savęs vertinimu yra labiau linkę į fizinę agresiją nei tie, kurių savęs vertinimas yra vidutinis.

4 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Šeima – svarbiausias veiksnys, nulemiantis vaiko asmenybės tapsmą.
- ▶ Šeimos ryšiai ir tėvų santykiai su vaiku šiam yra pirmasis ir daugiausiai įtakos turintis bendravimo modelis.
- ▶ Kad agresyvūs vaikai augo nepalankesnėmis sąlygomis nei jų bendraamžiai, rodo daugelio autorių tyrimai.

PLAČIAU APIE ŠEIMĄ

Agresyvių elgesį paauglystėje prognozuoja šie, su šeima susiję, veiksniai:

1. tėvų, ypač motinos, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas;
2. nuolatiniai tėvų tarpusavio konfliktai;
3. tėvų teigiamos nuostatos į tabako vartojimą;
4. tėvų nusikalstamumas;
5. tėvų depresija;
6. netinkami auklėjimo būdai – prisirišimo prie tėvų ir vaikų stoka;
7. prasti santykiai su tėvais;
8. tėvų priežiūros ir paramos kasdieninėje veikloje stoka bei nesidomėjimas vaiko veikla mokykloje;
9. intensyvios bausmės,
10. nepagarbus tėvų požiūris į mokyklos administraciją.

VERTA ŽINOTI, KAD...

... pozityvus vaikų auklėjimas (motiniška šiluma, laiku suteiktas mokymas, disciplina ir teigiamas skatinimas veiklai) teigiamai veikia bet kurio amžiaus vaikų socialinį prisitaikymą.

Pastebėta, kad motinų, kurios daug žaidžia, užsiiminėja su savo vaikais, atžalos daug lengviau sprendžia problemas be agresijos.

Manoma, kad dėmesingas pozityvus auklėjimas veikia kaip apsauginis veiksnys, neleidžiantis pasireikšti agresyviai elgesiui.

FIZINIŲ BAUSMIŲ PASEKMĖS

- ▶ Agresyvių vaikų tėvai bausdami tikisi sustabdyti nenorimą vaikų elgesį, **tačiau dažniausiai bausmių pasekmės būna nelauktos ir ne tokios, kokių tikėtasi.**
- ▶ Vėliau vaikai, spręsdami savo problemas, gali mėgdžioti tėvų elgesį.
- ▶ Svarbiausia yra tai, kad **baudimas už agresyvų elgesį tik dar labiau skatina pačią agresiją.**
- ▶ ~~Taikomos fizinės bausmės sukuria įspūdį, kad agresija – gana efektyvi priemonė priversti aplinkinius elgtis pagal savo norus.~~

5 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Žemas šeimos socialinis-ekonominis statusas yra vienas iš rizikos veiksnių įsitraukti į antisocialų elgesį, tačiau jis gali būti netiesioginis.

6 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Elgesio, emocinių problemų atsiradimo rizika didesnė tiems vaikams, kurie neseniai patyrė tėvų skyrybas ar atsiskyrimą nuo vieno iš tėvų, nei tiems, kurie tai patyrė daug anksčiau.
- ▶ Tėvų skyrybos ir iš to kylantys bei dažni persikraustymai, kai prarandama pažįstama fizinė aplinka, užsiėmimai, netenkama socialinės paramos tinklo, lemia didesnius paauglių prisitaikymo sunkumus socialinėje, emocinėje bei mokymosi srityse.
- ▶ Tyrimai rodo, kad neigiama skyrybų įtaka didesnė berniukams. Po skyrybų berniukams būdingi dažnesni ir ilgiau trunkantys elgesio sutrikimai, berniukų, augančių be tėvo, elgesys mažiau vyriškas arba svyruojantis tarp dviejų kraštutinumų – agresyvumo ir priklausomybės.

7 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Vaikų psichologai teigia, kad pasyvumas, įgytas sėdint priešais televizoriaus ekraną, atbukina emocinį jautrumą kitų skausmui, kančiai ar pažeminimui.
- ▶ Moksliniai tyrimai rodo, kad vaikai su sutrikusiu dėmesio koncentravimu, hiperaktyvumu turi didesnę tikimybę būti priklausomi nuo kompiuterinių žaidimų.
- ▶ Taip pat smurtiniai kompiuteriniai žaidimai sukelia didesnę riziką agresyviai elgesiui pasireikšti.

8 RIZIKOS VEIKSNYS

- ▶ Tyrimai rodo, kad tėvų alkoholio vartojimo problemos yra didelis rizikos veiksnys vaikų elgesio ir emocinėms problemoms atsirasti.
- ▶ Alkoholikų vaikai pasižymi didesnėmis tiek eksternaliomis (elgesio sutrikimai, hiperaktyvumas, impulsyvumas), tiek ir internaliomis problemomis (depresija, nerimastingumas, žema savigarba, psichosomatinės reakcijos).
- ▶ Šie vaikai taip pat turi daugiau socialinių ir tarpasmeninių problemų, pasižymi žemesniais kognityvinių pasiekimų rodikliais.
- ▶ Tyrimai rodo, kad alkoholikų vaikams rizika turėti internalių sunkumų, socialinių, delinkventinio elgesio problemų padidėja daugiau negu du kartus nei vaikams iš ne alkoholikų šeimų.

ATMINKITE...

- ▶ Vieną konkrečią agresyvaus elgesio priežastį sunku nustatyti. Daugeliu atvejų išsiaiškinami tik priežastiniai veiksniai, kurie prisideda prie vaiko sutrikimo atsiradimo arba sudaro prielaidas jam atsirasti.

SVARBU ŽINOTI, KAD

Agresyviai besielgiantis vaikas pats susiduria su tokiomis problemomis, kaip:

1. Neigiama aplinkinių nuostata jų atžvilgiu, skatinanti menką savivertę. Bendraamžiai linkę atstumti agresyviai besielgiančius mokinius, pedagogai linkę reaguoti į jų netinkamą elgesį bausmėmis ar neigiamais vertinimais;
2. Menki mokymosi pasiekimai;
3. Silpni socialiniai įgūdžiai. Šie vaikai dažnai klaidingai supranta socialines užuominas, streso metu savo priešišumą nukreipia į kitus. Jie dažniau nei kiti mokiniai pasižymi silpna savikontrole, žema tolerancija nesugeba suprasti savo ir kitų jausmų.

**Todėl tokį vaiką supantiems suaugusiems
taip pat svarbu nepamiršti jam padėti.**